

TALOUSARVIO 2009 TALOUSSUUNNITELMA 2009-2011

kaupunginvaltuusto hyväksynyt 8.12.2008

FORSSAN KAUPUNKI SISÄLLYSLUETTELO

TALOUSARVIO 2009 JA TALOUSSUUNITELMA 2009-2011

sivu

KAUPUNGINJOHTAJAN ESIPUHE VUODEN 2009 TALOUSARVIOON	1
1 YLEISTÄ	7
1.1 Yleinen taloudellinen tilanne	7
1.2 Kuntien yleiset talousnäkymät	7
1.3 Forssan kaupungin strategiaperusta	7
1.4 Forssan kaupungin talous.....	8
1.5 Väestötavoitteet	10
2 ESITYSTAPA, RAKENNE JA SITOVUUS	11
2.1 Esitystapa ja rakenne	11
2.2 Sitovuus	13
2.3 Käyttösuunnitelmat	14
2.4 Talousarvion toteutumisen seuranta ja arviointi	14
3 HENKILÖSTÖMUUTOSTEN YHTEENVETO	17
4 TAVOITTEENA TERVE JA VAHVA KAUPUNGIN TALOUS JA TOIMENPIDEOHJELMA 2009-2012	20
5 KÄYTTÖTALOUSOSA	24
Käyttötalouden laskentaperusteet	24
Keskushallinto	33
Opetustoimi	43
Sosiaali- ja terveyspalvelut	51
Vapaan sivistystyön palvelut	65
Yhdyskuntapalvelut	71
Muut palvelut	85
6 TULOSLASKELMAOSA JA RAHOITUSLASKELMA	91
6.1 Verotulot	93
6.2 Valtionosuudet	94
6.3 Korkotuotot ja muut rahoitustuotot.....	94
6.4 Korkokulut ja muut rahoituskulut	94
6.5 Poistot ja arvonalentumiset	95
6.6 Poistoeron ja varausten muutokset	95
6.7 Tulorahoituksen korjaukset	95
6.8 Lainakannan muutokset	95
6.9 Muut maksuvalmiuden muutokset	95
6.10 Tuloslaskelma ja rahoituslaskelma mukana liikelaitokset.....	96
7 INVESTOINTIOSA	99
8 LIKELAITOKSET	102
- Forssan ammatillinen aikuiskoulutusliikelaitos	102
- Forssan vesihuoltoliikelaitos.....	104
- Forssan ateria- ja puhtauspalveluliikelaitos.....	106
9 KONSERNIYHTEISÖT	108
- Forssa-asunnot Oy.....	108
- Forssan Liike- ja Teollisuuskiinteistöt Oy	109
- Forssan Seudun Kehittämiskeskus Oy	110
- Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen Ky.....	111
- Forssan seudun terveydenhuollon Ky	112
LIITTEET	
1 Graafiset esitykset	113
2 Toimielimen ja palvelualueen tilivelvolliset 2009	117
3 Kaupunginhallituksen, lautaj- ja johtokuntien sekä viranhaltijoiden toimivaltuudet vuonna 2009.....	119
4 Forssan kaupungin toiminta- ja palveluorganisaatio 1.1.2009	122
5 Talousarvion 2009 tunnuslukuja	123

Kaupunginjohtajan esipuhe talousarvioon 2009

Yleisenä tavoitteena talouden tasapaino

Talousarvion valmisteluprosessi on ollut jälleen kerran hyvin haastava ja jatkuvasti erilaisten ulkoisten muospaineiden alla. Loppukesästä 2008 alkanut yleinen taloudellinen taantuma on todella näkynyt ja tuntunut myös forssalaisessa toimintaympäristössä erityisesti tuotannollisen yritystoiminnan vaikeuksina mm. rakennustuoteollisuudessa. Tulevaisuudesta on olemassa niin laajemmin kuin paikallistasollakin suuria kysymysmerkkejä. Yleisen taloudellisen kehityksen suunnasta vuonna 2009 ei ole olemassa mitään varmoja tietoja, mutta kaikki arviot ennustavat käytännössä talouden ”nollakasvua” ja työllisyyden heikentymistä.

Kaupungin talousarvion 2009 valmistelussa vahvana ”punaisena lankana” on koko ajan ollut se, että kaupungin talous pidetään pitkäjänteisesti vakaalla ja tasapainoisella uralla. Onhan kaupunginvaltuustokin aikanaan vuonna 2005 linjannut yleiseksi taloudelliseksi tavoitteeksi ”Terve ja vahva kaupungin talous”. Monet muut aina niin hyvät, sinänsä tarpeellisetkin ja tavoiteltavat toiminnalliset tavoitteet ja uudistukset joutuvat tällöin ainakin osin väistymään tai myöhentymään tämän päätavoitteen alta.

Jo alkukesästä 2008 luotiin taloudelliset päälinjaukset tälle talousarviolle. Kaupunginhallitus käsitteli 16.6. ja kaupunginvaltuusto 23.6. talousarvion keskeisiä päälinjauksia sekä myös hyväksyi toimialakohtaiset euromääräiset talousarvioraamit. Lähtökohtana tuolloin oli turvallinen oletus verotulojen 4,3 %:n kasvusta ja valtionosuuksien maltillisesta 4,8 %:n kasvusta kuluvaan vuoteen nähden. Kaupungin toimialojen toimintakatteen (toimintatuottojen ja toimintatulojen erotus) kokonaiskasvuksi hyväksyttiin 3,8 %, joka pääosin ohjattiin perusturvaan.

Toimialojen ja lautakuntien käsittely vastuullista

Toimialat käsittelivät ja valmistelivat omat talousarvioehdotuksensa siten, että lautakunnat hyväksyivät ne syys- ja lokakuun vaihteessa. Kaikki toimialat ovat valmistelleet talousarvioehdotuksessa kaupunginvaltuuston kesäkuussa antamien raamikehysten puitteissa. Ainoana todellisena ylityksenä tuli sopimusohjausneuvottelujen lopputuloksena terveydenhuollon kustannuksiin noin 0,7 miljoonan euron ylitys annettuun raamikehykseen. Tämä johtui lähinnä Kanta-Hämeen keskussairaalan palvelujen käytön oletettuakin suuremmasta kasvusta sopimusohjauskautena ja tätä kautta myös kustannusten merkittävästä noususta.

Erinomaisen hyvä asia on se, että kaikki kaupungin lautakunnat hyväksyivät täysin yksimielisesti oman talousarvioehdotuksensa.

Kaupunginjohtaja ja talousjohtaja kävivät yksityiskohtaiset talousarvioneuvottelut niin konserniyhteisöjen kuin toimialojenkin edustajien kanssa lokakuussa. Lautakuntien ehdotuksia talousarvioiksi omille toimialoilleen ei keskushallinnossa euromäärien osalta karsittu mitenkään,

koska etukäteisohjausta oli erinomaisesti noudatettu.

Verorahoitus todellisena haasteena

Vuoden 2008 kesästä niin verotulojen arvio kuin myös valtionosuuksien määrä vuodelle 2009 on muuttunut rajusti. Maailmanlaajuisesta ja valtakunnallisesta taloudellisesta taantumasta johtuen arviot kaupungin verotulojen kertymän muutoksesta vuodelle 2009 ovat merkittävästi laskeneet. Vielä kesäkuussa oli aivan perusteltua olettaa, että vuonna 2009 kaupungin verotulot kasvaisivat 4,3 % vuoteen 2008 verrattuna. Tämä oli myös kaupunginvaltuuston hyväksymän talousarviokehityksen oletuksena. Syyskuussa keskushallinnossa arvioitiin kasvuksi vielä 3 %. Lokakuussa arvio laski jo 1,9 %:iin ja tässä talousarviossa verotulojen kokonaismuutos kasvusta on painunut 1,0 %:iin. Tämänkin saavuttamisessa on todellista haastetta. Tämä kasvuarvio on huonompi kuin monissa vastaavissa muissa kaupungeissa ja se johtuu Forssan selvästi huononevasta työllisyyskehityksen arviosta.

Eräänlaisena ”teknisenä pelastavana tekijänä” tässä haastavassa tilanteessa on se, että vuoden 2008 todelliset verotulot tulevat vieläkin voimassa olevan arvion mukaan ylittymään muutetun talousarvion arviosta noin 0,5 miljoonaa euroa ja vuoden 2009 muutosprosentit arvioidaan tieteenkin talousarvioluvusta. Tämän takia talousarviossa 2009 oleva euromääräinen arvio 53,5 miljoonan euron verotuloista pitäisi toteutua, koska se toteutunee jo vuonna 2008.

Voi näin jälkeinpäin sanoa, että kaupungin tuloveroprosentin korotus vuoden 2008 alusta lukien oli ajoituksen osalta kaikella tapaa onnistunut. Välttämätön muutos tehtiin juuri oikea-aikaisesti, tietämättä mihin suuntaan taloudellinen tilanne syksyllä 2008 menee. Tällä nykyisellä tuloveroprosentilla 19,30 tulee selvitä ainakin nykyisen taloussuunnittelukauden 2011 loppuun.

Valtionosuudet kehittyvät yllättävänkin myönteisesti yli 11 %:n kasvulla. Siihen sisältyy tosin yli 2 miljoonaa euroa verotulojen tasausta, koska kaupungin verotulokehitys on aikaisempina vuosina ollut merkittävästi keskimääräistä verotulojen kehitystä hitaampaa. Tämä verotulotasauksen hyöty pienenee olennaisesti taloussuunnittelukauden loppuun mennessä.

Taloudellinen kasvu tulevaisuudessa välttämätöntä

Tämän vuoden 2008 talousarvio näyttää kaupunkiemon osalta pari kuukautta ennen talousarviovuoden loppua pääpiirteissään toteutuvan kaikkien tuloerien osalta. Verotulot jopa hieman ylittyvät kaupunginvaltuustossa kesäkuussa tarkistetunkin määrään. Toimintamenotkin pysyvät lähes arvioidussa, kunhan loppuvuonnakin noudatetaan riittävästi ”budjettikuria”. Sen sijaan liikelaitokset erityisesti Aikuiskoulutuskeskuksen tulostavoitteen osalta pettävät pahasti, joka samalla heikentää koko kaupungin tulosta. Talousarviossa tavoitteena oleva noin 1 miljoonan euron ylijäämä vuonna 2008 koko kaupungin tasolla ei läheskään toteudu.

Vuoden 2009 talousarvio on tulevaisuudenuskkoa ja edelleen ”kasvun ideologiaa” edistävä ja kannustava. Nimittäin tämän hetkisestä taloudellisesta taantumasta ja kuopasta huolimatta parin vuoden kuluttua viimeistään syksyllä 2010 yleisen taloudellisen kehityksen ja yritystoiminnan vauhdin täytyy lähteä jonkinmoiseen nousuun. Myös täällä Forssassa. Muussa tapauksessa

kaupungin taloussuunnitelmakauden loppupäässä vuoden 2011 talousarviosta tulee erittäin vaikea ja käytännössä toimintoja karsiva.

Vuosi 2009 talouslukujen näkökulmasta tasapainoinen

Tässä kohtaa jäljempänä käsitellään aluksi vain kaupunkiemon taloutta vuonna 2009. Liikelaitokset käsitellään myöhemmin.

Tuloerien osalta verorahoitus onkin jo haasteiden osalta käsitelty. Verotulojen kasvu on merkitty minimiin ja valtionosuuksien kasvu tämänhetkisen tiedon mukaiseksi. Verorahoituksen kokonaistuotoksi on arvioitu 81,7 miljoonaa euroa, joka on noin 3,5 miljoonaa edellistä vuotta suurempi. Kasvu on lähes kokonaan valtionosuuksissa.

Toimintatuottojenkin kokonaiskasvu jää 3,7 %:iin, koska mitään olennaista muutosta tältä osin ei tapahdu. Toimintatuotot jäävät noin 11,7 miljoonaan euroon, jossa on kasvua arviolta alle 0,5 miljoonaa euroa.

Kaupunkiemon toimintamenot tulevat vuonna 2009 olemaan 89,9 miljoonaa euroa, joka on 4 miljoonaa euroa edellistä vuotta enemmän, kasvua 4,7 %. Toimintamenoista suurimpana oleva terveyden- ja sairaanhoito ottaa sopimusohjaussopimuksen kautta noin 31,6 miljoonaa euroa eli yli kolmanneksen kaikista menoista. Henkilöstömenojen osuus menoista on noin 34,6 miljoonaa euroa, jossa on kasvua 4,1 %.

Toiminnallisena sisäisenä muutoksena suurin tulee olemaan nykyisen perusturvan alaisen päivähoiton yhdistäminen vuoden 2009 alusta lukien kasvatus- ja vapaa-aikatoimen alaiseen toimintaan varhaiskasvatukseksi. Tämä muutos koskee pelkästään päivähoitossa noin 150 henkilöä. Myös kaupungin toimistopalveluja eri palvelualueilla ja yksiköissä tekevät yli 40 henkilöä muodostavat uuden keskitetyn keskushallinnon alaisen toimistopalveluyksikön. Samoin taluspalvelujen ja palkanlaskennan henkilöstö yhdistyy Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymän samaa työtä tekevien kanssa uudeksi toiminnalliseksi yksiköksi vuoden 2010 alkuun mennessä.

Talousarvio sisältää kaksi uutta hoitajan vakanssia perusturvaan kotihoitoon, työvalmentajan vakanssin Työtoimintakeskus Aktiiviin, eräitä määräaikaisena hoidettujen tehtävien vakinaistamisia sekä useita tehtävä- ja nimikemuutoksia. Näistä kaikista on yhteenvetoyhdistelmä talousarviokirjassa.

Forssalaisten asukkaiden käyttämät palvelut eivät miltään osin heikkene niin määrän kuin laadunkaan suhteen. Palvelujen määrä eräin osin jopa selvästi laajenee kuten omaishoidon tukeen lautakuntakäsittelyn jälkeen keskushallinnon osoittama merkittävä lisämäärärahakin osoittaa.

Keväällä 2008 FCG Efeko oy:n tekemän laajan kuntapalvelujen tyytyväisyystutkimuksen mukaan Forssan kaupungin asukkaat ovat hyvin tyytyväisiä palveluihin yleisesti ja erityisesti ns. peruspalveluihin. Myös vertailussa useiden muiden kaupunkien kanssa Forssa tuli tyytyväisyystasolla lähes kaikissa tutkituissa asioissa aivan kärkipäähän. Lisäksi asukkaiden tyytyväisyys palveluihin on kahden vuoden välein tehdyn tutkimuksen mukaan koko ajan kasvanut. Tyytyväisyystaso kaupungin palveluihin aiotaan pitää edelleenkin hyvällä tasolla ja eräiden viihtyvyysspalvelujen osalta jopa parantaakin.

Talousarviossa vuoden 2009 kaupunkiemon vuosikatteenksi saadaan 3,6 miljoonaa euroa. Vuosikate tulee hieman laskemaan vuoteen 2008 nähden mutta on olosuhteet huomioiden kohtuullinen.

Tulos vuonna 2009 kaupunkiemon osalta saadaan talousarviossa juuri ja juuri plussan puolelle ja ylijäämää vajaa 0,2 miljoonaa euroa. Se on hieman vuoden 2008 tulevaa tulosta huonompi mutta lähes 2 miljoonaa euroa vuoden 2007 tulosta parempi.

Kaupunki kokonaisuudessaan muodostuu kaupunkiemosta ja kolmesta liikelaitoksesta. Näiltä kaupungin liikelaitoksilta edellytetään yhteensä 1,3 miljoonan euron tulosta, josta pelkästään vesihuoltoliikelaitoksen osuus on 0,95 miljoonaa euroa. Tämä on vesihuoltoliikelaitokselta välttämätöntä, jotta se pystyy suoriutumaan tulevista suurista lähiajan investoinneistaan. Näin on myös konsernineuvotteluissa todettu ja tähän perustuu myös liikelaitoksen johtokunnassa jo hyväksytty vesitaksujen tarkistus vuoden 2009 alusta lukien.

Vuoden 2009 talousarviossa on siten koko kaupungin vuosikatteenä 6,5 miljoonaa euroa eli 370 euroa asukasta kohden. Se on varsin hyvä. Kaupungin ylijäämäksi muodostuu noin 1,5 miljoonaa euroa eli tavoiteltu ”Terveen ja vahvan kaupungin” taloustavoitteiden mukainen.

Kaupungin taseessa viimeisimmässä tilinpäätöksessä 2007 oli ylijäämää 4,6 miljoonaa euroa. Vuosi 2008 kerryttää ylijäämää arviolta muutamalla sadalla tuhannella eurolla. Vuoden 2009 talousarvio lisää ylijäämää noin 1,5 miljoonaa euroa.

Investoinneissa huippuvuosi, lainamäärä kasvaa

Vuosi 2009 tulee olemaan todellinen investointien huippuvuosi. Kaikki talousarviossa esitettävät merkittävät investoinnit ovat myös käytännössä välttämättömiä. Yleisen niin talonrakentamisen kuin maanrakentamisen rajun taantuman takia on oletettavaa, että kilpailu hankkeiden toteuttamisesta on kova ja sitä kautta myös hintataso kohtuullinen. Tämä jo nähtiin loppuvuonna 2008 kun paloaseman saneerauksen kilpailuttaminen taloudelliseltakin näkökulmalta onnistui mainiosti.

Tällaisessa tilanteessa kaupunki tulee joko käyttää tilannetta kunnolla hyväkseen taikka sitten tehdä investoinneissa täydellinen ”paniikkijarrutus”. Forssan kokonaistilanne huomioiden tässä talousarviossa on päädytty edelliseen vaihtoehtoon. Se on yleisen luottamuksen kannalta tulevaisuuteen uskova ja antaa positiivisen signaalin taantuman väliaikaisuudesta. Kaupungin välttämättömien investointien oikea-aikaisuus on myös kokonaiskustannuksia huomattavasti alentava asia.

Suurimmat investoinnit vuonna 2009 ovat paloaseman peruskorjaus, Vesihuoltolaitoksen typenpoistolaitoksen rakentaminen, Nummen entisen kaatopaikan maanvaihtotyöt, yritystoiminnan ja asumisen alueiden infrarakentaminen sekä eräät rakennusten kunnostustyöt ja viihtyvyydinvestoinnit. Myös Heikanrinteen palvelukeskuksen lopputyöt ajoittuvat vuodelle 2009. Nämä kaikki investoinnit Nummen entisen kaatopaikat maanvaihtotyöt mukaan lukien ovat vuonna 2009 yhteensä bruttona lähes 14 miljoonaa euroa. Osaan investoinneista ja hankkeista saadaan merkittävästikin ulkopuolista rahoitusta.

Vuonna 2010 investoinnit edelleen jatkuvat mm. Talsoilan koulurakennuksen vanhan osan kunnostuksella ja Kartanonkadun uudistamisella.

Talousarviokirjassa investointien loppusumma on edellistä lukua merkittävästi pienempi, koska Vesihuoltolaitoksen noin 3 miljoonan euron typenpoistolaitoksen investointi vain rahoitetaan kaupunkiemyöntämällä lainalla ja Nummen kaatopaikan yli kolmen miljoonan euron kunnostustyöt ovat pakollisuuden takia jo vuoden 2007 tuloslaskelmaan ja tilinpäätökseen vaikuttavia, vain rahoitus ja toteutus hoidetaan vuonna 2009. Juuri näistä rahoitushankkeista johtuen lainanottotarve vuonna 2009 on suuri.

Lainanottovaltuus vuonna 2009 investointien rahoittamista varten tulee olla 6,1 miljoonaa euroa. Lyhytaikaisissa pysytään 0,7 miljoonassa eurossa. Toki poisikin maksetaan lainoja 3,1 miljoonaa euroa. Koko kaupungin lainakanta nousee vuonna 2009 enintään 3,7 miljoonalla eurolla ja tulee olemaan vuoden lopussa asukasta kohden enintään 1 899 euroa eli yhteensä 34,2 miljoonaa euroa. Kaupungin lainanhoitokyky pysyy edelleen asianmukaisena.

Talousarvion investointiosaa sisältää myös rakennuksen myynnin Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymälle osoitteesta Saksakatu 46. Myyntihinta on 2,7 miljoonaa euroa eli tasearvo.

Kaupunkikonserniyhtiöistä Forssa-Asunnot oy:n on tarkoitus vuonna 2009 rakennuttaa 8 huoneistoinen osaomistusrivitalokohde Hakakujalle hieman yli 1 miljoonalla eurolla. Se edellyttää hankkeelle kaupunginvaltuuston myöntämää takausta.

Forssan Liike- ja Teollisuuskiinteistöt oy on kuluvan vuoden aikana neuvotellut useista investointikohteista yrityksille. Syksyinen taloudellinen yleinen taantuma ja epävarmuus ovat käytännössä ainakin lykänneet ja myöhentäneet kaikkia hankkeita.

Työllisyyskehitys synkkenee

Vaikka vuodessa 2009 on edelleen suuria kysymyksiä erityisesti yleisen taloudellisen tilanteen suhteen, kaupungin on omallakin toiminnallaan osoitettava mahdollisuuksien mukaan uskoa tulevaisuuteen. Käännös parempaa tulee joka tapauksessa, mutta milloin.

Kaupungin työllisyystilanne tulee nykyisestäänkin vielä heikkenemään ja työttömyysprosentti nousee kevättalvella 2009 varmastikin 12 %:iin. Kaupungin mahdollisuudet yritystoiminnan markkinoiden kohentamiseen ja sitä kautta työllisyyden parantamiseen ovat hyvin rajalliset. Kaupunki on ollut valtioneuvoston määräämää äkillistä rakennemuutosaluetta tämän vuoden alusta lukien. Tähän mennessä tänne on osoitettu tätä rahoitusta TE-keskuksen kautta yhteensä 3,9 miljoonaa euroa. Lisärahoitushakemukset ovat käsittelyssä. Ongelmana on kuitenkin se, että yritykset ovat nyt erittäin varovaisia mihinkään investointeihin ja toteutuvatkin investoinnit eivät kohdennu niille aloille ja yrityksille, joiden markkinatilanne ja sitä kautta työllistäminen on nyt heikoimmillaan.

Kaupungin asukasluvun kehitys vuonna 2008 on ainakin marraskuulle saakka ollut aivan tasapainossa. Vuosittain kaupunkiin muuttaa vuoden aikana sisään noin tuhat ihmistä ja poismuuttajien määrä on myös lähes sama. Syntyvyyden ja kuolleisuuden suhde on normaalisti muutaman kymmenen henkilöä kuolleisuuden hyväksi. Vuonna 2009 tavoitteena on kokonaisuusasukaslusun pitäminen nykyisellään.

Rakentaminen on taloudellisesta taantumasta johtuen kokonaisuudessaan kaupungissa vuonna 2009 edellisiä vuosia hiljaisempaa. Tosin kahden yksityisen kerrostalohankkeen valmistuminen kesäksi 2009 antaa hyvän lisän asuntomarkkinoille. Myös Osuuskauppa Hämeenmaan suuren

kauppakeskuksen rakentamien alkaa keväällä 2009, joka osaltaan tulee aikanaan lisäämään kaupungin kaupallista vetovoimaa erityisesti keskusta-alueen osalta.

Varautuminen jo vuoteen 2010

Talousarvio 2009 sisältää myös toimenpideohjelman vuosille 2009-2012. Pohjana on ollut vuoden 2008 talousarvioon sisältynyt toimenpideohjelma siten, että toteutuneet tai muutoin jo ajankohtaisuuden menettäneet toimenpiteet on poistettu. Uusina toimenpiteinä on eräitä toiminnan kehittämiseen liittyviä asioita sekä tärkeimpänä toimenpiteenä jo hyvissä ajoin varautuminen vuoteen 2010.

Nimittäin, mikäli yritystoiminnan markkinoiden kehityksessä ja yleisessä taloudellisessa vireydessä niin Suomessa kuin Forssassakaan ei tapahdu oleellista parantumista vuoden 2009 aikana, tulee vuoden 2010 kaupungin talousarvion laatimista erittäin haasteellinen. Ainakin, kun tavoitteena tulee olla edelleenkin taloudellinen tasapaino. Tästä syystä jo aivan alkuvuonna 2009 aloitetaan tehdä suunnitelmallisesti tällaisen varautumiseen tähtävästä suunnittelua ja toimenpiteitä.

Lopuksi

Parhaat kiitokset kaupungin vuoden 2009 talousarvion valmistelusta aluksikin toimialajohtajien johtamille toimialoille ja niiden henkilöstölle, joissa on tinkimättä noudatettu valmisteluohjeita. Kokoamistyö on tehty talousyksikössä talousjohtaja Leena Järvenpään johdolla. Kaikki ovat halunneet luoda forssalaisille asukkaille ja yrityksille vuodesta 2009 turvallisen, luotettavan ja tyytyväisyyttä edistävän. Lopputuloksena on taloudellisesti ja toiminnallisesti tasapainoinen talousarviokokonaisuus, joka antaa hyvät lähtökohdan kaikelle toiminnalle. Taloudellisesti tasapainoinen talousarviokokonaisuus antaa myös kaupungin luottamushenkilöille ja henkilöstölle parhaat edellytykset onnistua työssään.

Lämpimät kiitokset kaikille vastuullisille luottamushenkilöille, jotka lautakunnissa ja johtokunnissa sekä erityisesti kaupunginhallituksessa ovat tarmokkaasti paneutuneet Forssan kaupungin kehittämiseen ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen. Monipuolisen valmisteluprosessin tuloksena syntyneeseen kaupunginjohtajan talousarvioehdotukseen ei lopulta tehty kaupunginhallituksessa 24.11.2008 enää mitään talousmuutoksia kun se lähetettiin kaupunginhallituksen ehdotuksena kaupunginvaltuuston kokouksessa 8.12.2008 käsiteltäväksi.

Tulevaisuuden suuntaan voi vaikuttaa niin monin eri tavoin.

Forssassa 25.11.2008

Tapani Venho
Kaupunginjohtaja

1 YLEISTÄ

1.1 YLEINEN TALOUDELLINEN TILANNE

Talouden kasvu oli vielä vuonna 2007 nopeaa. Korkeasuhdanne on taittunut ja talouskasvu on vuonna 2008 nopeasti hidastumassa. Vielä peruspalvelubudjetin taustalaskelmissa ennakoitiin taloudelliseksi kasvuksi vuonna 2009 vajaa kaksi prosenttia. Sen jälkeen useat kokonaistaloudellisia ennusteita laativat tahot ovat pienentäneet kasvuarvioitaan ensi vuodelle ja pidemmällekin aikavälille.

1.2 KUNTIEN YLEISET TALOUSNÄKYMÄT

Kunnat ovat saaneet nauttia pitkään hyvistä suhdanteista ja niiden mukaisista verotuloista. Syksyn 2008 finanssikriisi ja talouden suhdannekäänteet ovat muuttaneet kuntien talousnäkyä dramaattisesti. Taloudellisen tilanteen kiristyminen näkyy selvästi mm. kuntien verotulojen kehityksessä. Kuntaliitto pienensi 11.11.2008 koko maan verotulojen kasvunusteensa 2,8 %:sta 0,8 %:iin vuonna 2009 verrattuna vuoden 2008 toteutuneisiin verotuloihin. Keväällä ennuste oli vielä viitisen prosenttia. Perusteena nimenomaan muuttunut taloustilanne. Valtionvarainministeriö laatii uuden ennusteen tietyvästi vasta joulukuussa. Rajuimmin vuonna 2009 vähenee yhteisöveron tuotto. Kuntaliitto arvio, että verotulokasvu on kahtena seuraavana vuonna huomattavasti hitaampaa kuin, mihin viime vuosina on totuttu. Tämän jälkeenkin keskimääräinen kasvuprosentti asettunee kolmeen neljään prosenttiin. Vielä keväällä 2008 laaditussa peruspalveluohjelmassa kunnallisverotuoton arvioitiin kasvavan yli viisi prosenttia.

1.3 FORSSAN KAUPUNGIN STRATEGIAPERUSTA

Kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 14.11.2005 Forssan kaupungin strategian 2017. Forssan toiminta-ajatus eli miksi Forssan kaupunki on olemassa kuuluu seuraavasti:

”Forssa toimii talousalueellaan innovatiivisena veturina ja aktiivisena kumppanina. Forssan kaupunki mahdollistaa asukkaille ja elinkeinotoiminnalle kilpailukykyiset ja laadukkaat palvelut viihtyisässä, turvallisessa ja kiinnostavassa ympäristössä.”

Forssan visio 2017 kuuluu seuraavasti:

”Elämänmakuinen Forssa tunnetaan mukavana ja omaleimaisena asumisen, osaamisen, palvelujen ja työpaikkojen kasvukeskuksena. Huippuosaamista on erityisesti elintarvike-, rakennustuote-, ympäristöteknologia- ja elektroniikkateollisuudessa.”

Strategian pohjana ovat seuraavat arvot:

Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus
Avoimuus
Turvallisuus ja hyvinvointi
Kehityskykyisyys
Forssalaisuus

Strategiset painopisteet ja tavoitteet ovat seuraavat:

1. Viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö.
2. Monipuoliset asumisen vaihtoehdot.
3. Elinvoimainen kaupunkikeskusta.
4. Kasvava kaupunki.
5. Vahvistuva osaaminen ja koulutus.
6. Toimiva alueellinen yhteistyö.

7. Hyvät liikenneyhteydet ja logistinen asema.
8. Peruspalveluihin tyytyväiset kuntalaiset.
9. Monipuoliset vapaa-ajan palvelut.
10. Vetovoimaiset kaupalliset palvelut.
11. Terve ja vahva talous.
12. Osaava ja motivoitunut henkilöstö.
13. Yhteistyö, verkostoituminen ja kehittyvät seudulliset palvelut.

Toimialojen strategiat hyväksyttiin lautakunnissa vuodenvaihteessa 2006-2007. Strategiatyö on liitetty kiinteästi talousarviovalmisteluun. Tarpeelliset tarkistukset on tehty vuoden 2009 talousarvion laadinnan yhteydessä. Strategiat ovat muodostaneet perustan vuoden 2009 talousarvion laatimiselle. Hyväksytyt strategiat ovat olleet pohjana talousarvion toiminnallisten tavoitteiden eli kriittisten menestystekijöiden, arviointikriteerien ja tavoitteiden valinnalle ja asettamiselle.

Uuden valtuustokauden 2009-2012 ensimmäisen vuoden aikana tarkistetaan kaupunkistrategia kokonaisuudessaan.

1.4 FORSSAN KAUPUNGIN TALOUS

Vuoden 2009 talousarvion valmistelun lähtökohdat

Kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 23.6.2008 vuoden 2009 talousarvion laatimisperiaatteet ja talousarviokehityksen seuraavasti:

"Kaupungin vuoden 2009 talousarvio laaditaan siten, että koko kaupungin tulos on vähintään 1,5 miljoonaa euroa Tavoitteena terve ja vahva kaupungin talous- prosessin tavoitteiden mukaisesti. Talousarvion laadintaohjeistus perustuu noin 4 %:n toimintakatteen kasvulle. Kasvu kohdennetaan pääosin perusturvan toimialalle. Talousarvion yhteydessä tarkistetaan vuosille 2008-2012 laadittua toimenpideohjelmaa."

Kaupunginhallitus hyväksyi 30.6.2008 yksityiskohtaiset talousarvion laadintaohjeet ja raamit toimialoittain. Raamin mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kasvu oli 4,2 % ja muilla toimialoilla 2 %. Tämän lisäksi talousarvioraami sisälsi keskushallinnossa 100.000 euron lisäyksen henkilöstöpolitiikan ja työhyvinvoinnin edistämiseen ja yhdyskuntapalveluissa samoin lisäyksenä 100.000 euroa ympäristön kunnostamiseen katu- ja viherlaitokselle.

Verorahoituksen kehitys

Kuntaliiton ennusteen mukaan kuntien kunnallisveron tilitysten arvioidaan kasvavan vuonna 2009 1,5 %. Kuntien kunnallisveron tilitykset kasvavat vuonna 2008 koko maassa keskimäärin kahdeksan prosenttia. Forssan kaupungin kunnallisveron tilitykset kasvoivat lokakuun loppuun mennessä 8,1 % edellisvuodesta. Kokonaisuudessaan kaupungin verotulot (kunnallisvero, yhteisövero, kiinteistövero) ovat kasvaneet tänä vuonna lokakuun loppuun mennessä 9,6 % edellisvuoteen verrattuna. Verotuloprosentin korotuksen vuoden 2008 alusta lukien vaikutus kunnallisveron kasvuun on noin 3,2 %.

Vuonna 2009 kaupungin kokonaisverotulojen ennakoitaan kasvavan prosentin kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna. Käytännössä kasvuodotus on 0 %, koska kuluvan vuoden ennuste on suurempi kuin talousarviossa ennakoitu. Verotuloja ennakoitaan kertyvän vuonna 2009 yhteensä 53,5 miljoonaa euroa.

Valtionosuuksia arvioidaan kaupungille kertyvän vuonna 2009 yhteensä noin 28,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2008 valtionosuuksia kertyy noin 25,7 miljoonaa euroa. Keskeisenä syynä valtionosuuksien kasvuun ovat kustannustason nousuun perustuva valtionosuuksien indeksitarkistus sekä verotuksen keventämisestä aiheutuvien veromenetysten kompensointi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta lisäämällä.

Forssan kaupungin monta vuotta jatkuneesta keskimääräistä hitaammasta verotulokertymän kasvusta johtuen kaupungin verotulotasaus kasvaa vielä vuoden 2008 1,7 miljoonasta eurosta noin 2,0 miljoonaan euroon vuonna 2009. Se on mukana valtionosuuksissa. Vuonna 2010 lähtien verotulotasaus putoaa.

Tavoitteena tasapainoinen, terve ja vahva kaupungin talous

Vuoden 2006 talousarvion yhteydessä kaupunginvaltuusto hyväksyi tarkennetut tavoitteet "Terve ja vahva kaupungin talous" -prosessille.

Prosessin tavoitteena on oikaista Forssan kaupungin talouden kehitystä hallitusti siten, että kaupunkistrategiassa esitettyihin tasapainoista, tervettä ja vahvaa kaupunkitaloutta koskeviin tavoitteisiin päästään. Tavoitteisiin pääsemiseksi on laadittu myös konkreettinen toimenpideohjelma. Tarkoituksena on suunnittelun avulla ja vaikuttavuudeltaan olennaisiin asioihin keskittymällä varmistaa Forssan kaupungin taloudellinen ja toiminnallinen menestys ja palvelutoiminnan turvaaminen. Kaupunginvaltuuston kesäkuussa 2007 tekemän päätöksen mukaan vuoden 2008 talousarvion yhteydessä laadittiin tarkennettu toimeenpano-ohjelma (toimenpideohjelma), jolla "Terve ja vahva kaupungin talous" -prosessin tavoitteet 2010 saavutetaan ja edellytykset kaupungin tehtävien hoitamiseen turvataan. Toimenpideohjelmaa tarkistetaan vuoden 2009 talousarvion laadinnan yhteydessä.

Kokonaistavoitteen mukaisiin "Terve ja vahva kaupungin talous" -tavoitteisiin ei ole täysin päästy vuosina 2005 - 2006. Myös vuoden 2007 tilinpäätöksessä jäätin tavoitteesta pakollisen varauksen verran. Kaupunki joutui tekemään miljoonan euron pakollisen varauksen kaatopaikkojen kunnostamiseen. Kertynyt ylijäämä kaupungin taseessa vuoden 2007 tilinpäätöksessä oli 4,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2008 tavoitteisiin ollaan näillä näkymin pääsemässä.

Tavoitteena koko kaupungin vuoden 2009 osalta oli yhteensä 1,5 miljoonan euron tulos/ylijäämä. Vuoden 2009 talousarvioehdotus on 1,47 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Vuosina 2010 ja 2011 ei kaupungin talouden vahvistuminen etene aivan suunnitellusti. Ennakoitavissa on, että vuodet 2010 ja 2011 tulevat olemaan selvästi vaikeampia talouden tasapainon suhteen. Tähän vaikuttaa erityisesti alkanut laskusuhdanne ja sen vaikutukset kaupungin verotuloihin sekä pienentyvä verotulotasaus. Kaupungin käyttötalouden menojen kasvun hillitseminen onkin jatkossa erittäin tärkeää.

Keskeisten talouden tunnuslukujen kehitys ja tulorahoituksen riittävyys

Kuntataloudessa on tavoitteena oltava tulorahoituksen riittävyys, mikä tarkoittaa sitä, että usean tilikauden tarkastelujaksolla tuloslaskelmaan merkittyjen tulojen tulee kattaa tuloslaskelmaan merkityt menot. Tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa on vakiintunut käyttöön tunnusluku, joka osoittaa vuosikatteen prosenttiosuuden poistoista. Perusoletus on, että mikäli vuosikate riittää kattamaan poistot, kunnan tulorahoitus on riittävä. Edellytyksenä tällöin on, että poistojen määrä vastaa keskimääräistä vuotuista korvausinvestointitasoa.

Tulorahoituksen riittävyyttä voidaan arvioida vertaamalla vuosikatteen, poistojen sekä poistonalaisten investointien omahankintamenojen suuruutta toisiinsa. Forssan kaupungin vuosikate ei ole riittänyt kattamaan poistoja vuodesta 2003 lähtien. Investointien omahankintamenot ovat olleet poistotasoa suuremmat. Vuosina 2008 ja 2009 vuosikate riittää kattamaan poistot, mutta ei investointien omahankintamenoja.

Kaupungin rahoitusasema ja omavaraisuus ovat heikentyneet vuodesta 2003 lukien. Kaupungin lainamäärä on kasvanut ja vastaavasti oma pääoma on pienentynyt alijäämäisten tilinpäätösten johdosta. Vuosina 2008-2009 kaupungin talouden arvioidaan vahvistuvan siten, että tulorahoitus riittää kattamaan poistot. Suurin tähän vaikuttava asia on tuloveroprosentin tarkistaminen 0,75 %-yksiköllä vuonna 2008. Toimenpideohjelman vaikutukset näkyvät vuodesta 2008 eteenpäin.

Tulorahoituksen riittävyydessä tulee näillä näkymin suuria ongelmia vuosina 2010-2011. Näitä taloudellisen tilanteen kiristymisen vaikutuksia ei taloussuunnitelmassa voida huomioida.

Kaupungin lainamäärä kasvaa edellisiä vuosia nopeammin vuonna 2009, jolloin lainamäärä lisääntyy 3,7 miljoonalla eurolla. Vuodesta 2010 lähtien lainamäärän kasvu taittuisi vuosille 2009 - 2012 laaditun investointiohjelman mukaan. Lainamäärä vuonna 2009 nousee noin 1. 900 euroon/asukas.

Kaupungin lainanhoitokate parantuu vuoden 2008 talousarviossa tasapainoon eli 1:teen. Mikäli lainanhoitokate on alle 1, tarkoittaa tämä, ettei kaupungin tulorahoitus riitä lainojen korkokuluihin ja lyhennyksiin. Kunnan lainanhoitokyky on hyvä, kun lainanhoitokate on yli 2 ja tyydyttävä kun lainanhoitokate on 1-2 ja heikko, mikäli lainanhoitokate on alle 1. Kaupungin lainanhoitokate pysyy vuonna 2009 vuoden 2008 tasolla. Liikelaitosten mukaan ottaminen nostaa lainanhoitokateen vuonna 2009 1,7:ään.

Nummen entisen kaatopaikka-alueen kunnostaminen

Nummen entisen kaatopaikka-alueen kunnostamisen kustannusarvio on noin 4 miljoonaa euroa, johon saadaan valtion rahoitusta ympäristöministeriöltä 1 miljoona euroa. Ympäristölupapäätöksen mukaan Nummen entisen kaatopaikan puhdistaminen on aloitettava viimeistään 31.12.2008 mennessä ja työ on saatettava loppuun 31.12.2009 mennessä.

Rahoituslaskelmassa vuosille 2009 on kaatopaikan kunnostamista rahoitettu 2,8 miljoonalla eurolla kaupungin varoista, mikä näkyy rahoituslaskelman rivillä tulorahoituksen korjauseurät.

1.5 VÄESTÖTAVOITTEET

Vuoden 2008 alussa Forssassa oli 17.835 asukasta. Vuonna 2008 on väestön määrä kasvanut ennakkotietojen mukaan tammi-syyskuussa 7 asukkaalla. Muuttoliikkeen tase on selvästi positiivinen, mutta syntyvyyden ja kuolleisuuden suhde negatiivinen.

Forssan kaupungin väestön kehitys 1996 – 2011

Vuosi	Väestö 31.12.	Muutos hlöä	Muutos %
1996	19.335	-207	-1,1
1997	19.124	-211	-1,1
1998	18.857	-267	-1,4
1999	18.644	-213	-1,1
2000	18.506	-138	-0,8
2001	18.311	-195	-1,1
2002	18.201	-110	-0,6
2003	18.104	-97	-0,5
2004	18.076	-28	-0,1
2005	17.918	-158	-0,9
2006	17.894	-24	-0,1
2007	17.835	-59	-0,3
2008	17.860	25	0,1
2009	17.890	30	0,2
2010	18.000	10	0,1
2011	18.010	10	0,1

2. ESITYSTAPA, RAKENNE JA SITOVUUS

2.1 ESITYSTAPA JA RAKENNE

Talousarvio ja kolmeksi vuodeksi laadittu taloussuunnitelma sisältävät tuloslaskelmaosan, rahoitusosan, käyttötalous-

osan ja investointiosan. Lisäksi talousarvio ja taloussuunnitelma sisältävät yleisen osan, henkilöstömuutosten yhdistelmän, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tavoitteet sekä tarvittavat liitteet.

Kaupungin kokonaistaloutta kuvataan talousarvion ja taloussuunnitelman tuloslaskelmaosassa ja rahoitusosassa.

TULOSLASKELMAOSA

Tuloslaskelmaosassa esitettävät kokonaistalouden keskeiset erät ovat verotulot, valtionosuudet ja varsinaiset toiminnan menot ja tulot sekä suunnitelman mukaiset poistot.

Toimintakate = toimintatuottojen ja -kuluja erotus, joka osoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, ja lainan lyhennyksiin. Tulorahoitus on ylijäämäinen, mikäli vuosikate ylittää poistot ja alijäämäinen, jos vuosikate alittaa poistot. Mikäli vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulo-rahoitus heikko.

Tuloslaskelmassa tilikauden tuloksen käsittelyerät (poistoerot, vapaaehtoisten varausten muutokset ja rahastojen muutokset) eivät ole määrärahoja tai tuloarvioita, koska ne eivät ole rahoitusvaikutteisia eriä. Valtuusto hyväksyy kuitenkin niitä koskevat suunnitelmat talousarvion tuloslaskelmaosan hyväksymisen yhteydessä.

RAHOITUSOSA

Rahoitusosassa esitetään kunnan rahoituslaskelma ns. rahavirtalaskelmana, jossa erikseen on nähtävissä toiminnan ja investointien rahavirrat, jotka käsittävät tulo-rahoituksen ja investointierät. Lisäksi rahoituslaskelmasta käy ilmi rahoituksen rahavirta. Sitä varten rahoituksen rahavirtalaskelmassa esitetään ensin antolainauksen ja lainakannan muutokset. Niiden jälkeen esitetään maksuvalmiuteen vaikuttavat omien pääomien muutokset. Maksuvalmiuden muutoksiin vaikuttavat myös toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset, vaihto-omaisuuden, saamisten ja korottomien velkojen muutokset. Rahoituslaskelman selkeyden säilyttämiseksi esitetään siinä eriteltynä vain kokonaistalouden kannalta olennaiset erät.

Toiminnan ja investointien rahavirran sekä rahoituksen rahavirtojen yhteenlaskettu muutos vastaa taseesta laskettua rahavarojen muutosta.

Lainanhoitokate kertoo tulo-rahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, mikäli tunnusluku on 1 tai enemmän. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja.

KÄYTTÖTALOUSOSA

Kaupungin toiminnan ohjausta kuvataan puolestaan käyttötalousosassa ja investointiosassa. Käyttötalousosassa valtuusto asettaa kriittiset menestystekijät, arviointikriteerit ja tavoitetaso sekä osoittaa tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot toimielimille palvelualueittain tehtävien hoitamiseen. Käyttötalouden määrärahat ja tuloarviot sisältävät myös ne sisäiset erät, joihin toimieliin tai muu toiminnasta vastaava yksikkö voi vaikuttaa.

Keskeiset muutokset palvelualueissa ovat seuraavat:

- Toimeentuloturvan palvelut ja sosiaalityön palvelut on yhdistetty yhdeksi palvelualueeksi
- Varhaiskasvatuksen palvelut (entiset päivähoitoon palvelut) on siirretty kasvatustoimen tehtäväryhmään palvelualueeksi 25
- Terveyspalveluihin on siirretty sosiaalityön palveluista oppilashuolto, A-klinikan palvelut ja perheneuvolan palvelut
- Keskushallinnon hallinto- ja tukipalveluihin on lisätty uutena toimistopalveluyksikkö ja toimialojen toimistohenkilökunta on siirretty tähän toimistopalveluyksikköön.

Kuntalain 13 §:n mukaan valtuuston tulee päättää toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista. Talousarviossa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Hyvin asetetut tavoitteet ovat tuloksellisen arvioinnin perusta. Asetettaessa tavoitteita valtuustotasolla korostuu valtuuston tehtävä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä, kunnalle säädettyjen ja sen itselleen ottamien tehtävien toteuttajana tai järjestäjänä, kuntalaisten edustajana, kunnan rajallisten resurssien jakajana ja kunnan yhteiskunnallisten veloitteiden toteuttajana. Yksittäisille toiminnoille johdettavat tavoitteet jäävät lautakuntien ja operatiivisen johdon tehtäväksi talousarviovuoden käyttösuunnitelmien laadinnan yhteydessä.

Hyvinä tavoitteina valtuustotasolla pidetään tavoitteita, jotka

- edistävät kunnan menestymistä tehtävissään
- vastaavat kuntalaisten ja asiakkaiden tarpeita
- kehittävät palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta
- kehittävät kunnan palveluja ja toimintaprosesseja
- ovat realistisia suhteessa kunnan voimavaroihin
- ovat kunnan omin toimenpitein saavutettavissa yksin tai toimijaosapuolena.

Käyttötalousosa esitetään laskelmana, josta ilmenee toiminnan kustannusrakenne kokonaisuudessaan. Kustannusrakenne on alustava ja se tarkentuu käyttösuunnitelmassa. Kokonaiskustannuksissa esitetään pitkävaikutteisten tuotantokelijöiden (käyttöomaisuuden) suunnitelman mukaiset poistot sekä pääoma-arvon korko.

Talousarviomäärärahat hyväksytään vuoden 2009 palveluiden osalta. Vuodet 2010 ja 2011 ovat alustavia arviota, eivät määrärahoja.

Kriittiset menestystekijät (= painopistealueita, joissa on ehdottomasti onnistuttava, jotta visioon ja strategiaan tavoitteisiin päästään) toteuttavat palvelun ja toimialan ja sitä kautta koko kunnan toiminta-ajatusta ja visiota. Kriittisille menestystekijöille määritellään arviointikriteerit eli mistä tiedämme, onko asiassa onnistuttu eli miten ja millä onnistumista mitataan. Arviointikriteerille asetetaan tavoite talousarviovuodelle. Tavoite voi olla laadullinen (sanallinen) tai määrällinen (lukuarvo). Yhdellä menestystekijällä voi olla useampiakin arviointikriteereitä kertomaan onnistumisesta.

INVESTOINTIOSA

Investointiosa sisältää investointisuunnitelmat talousarviovuodelle ja suunnitelmavuosille. Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille. Investointiosassa käsitellään vain aktivoitavat hankintamenot. Tuloarviona esitetään valtion ja muiden yhteisöjen rahoitusosuudet investointimenoihin. Käyttöomaisuuden myynneistä esitetään suunnitelman mukainen hankintamenojäännös. Investointivarausten tai rahaston käyttö hankkeen rahoitukseen esitetään erikseen sitovana perusteluna.

Investointiosaan varataan määrärahat hyödykkeen hankintaan, mikäli hyödykkeen tai hyödykkeen eri komponenttien verollinen hankintahinta on vähintään 9.000 euroa.

Taloussuunnitelma on laadittu kaikkien suunnitelmavuosien osalta vuoden 2009 arvioituun rahanarvoon. Täten inflaation vaikutusta suunnitelmavuosille 2009 - 2011 ei ole otettu huomioon eli muutokset määrärahoissa ja tuloarvioissa johtuvat toiminnassa tapahtuvista muutoksista.

LIKELAITOKSET

Kaupungilla on seuraavat liikelaitokset: Forssan ammatillinen aikuiskoulutusliikelaitos, Forssan vesihuoltoliikelaitos ja Forssan ateria- ja puhtauspalveluliikelaitos. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuusto asettaa liikelaitokselle toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvion käyttötalousosassa ei esitetä määrärahaa ja tuloarviota liikelaitoksen toimintaan. Talousarvion käyttötalousosassa menoihin ja tuloihin sisältyvät palvelujen ja tavaroiden ostot liikelaitokselta ja vastaavasti palvelujen myynti ja vuokraus liikelaitokselle. Määrärahaa liikelaitoksen investointimenuon ei oteta myöskään kaupungin talousarvion investointiosaan, vaan mahdollinen pääomarahoitus liikelaitoksen investointimenuon käsitellään talousarvion rahoitusosassa sisäisenä antolainana tai peruspääoman lisäyksenä. Kaupungin talousarviossa liikelaitoksen kaupungille maksama peruspääoman korko tai lainan korko näkyy tuloslaskelmassa rahoitustuotoissa ja -menoissa. Liikelaitosten omat talousarviot ovat tämän talousarvion liitteinä, niitä ei hyväksytä valtuustossa.

KAUPUNKIKONSERNI

Kaupunkikonsernilla tarkoitetaan kaupungin sekä yhden tai useamman juridisesti itsenäisen yhteisön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta, jossa kaupungilla yksin tai muiden konserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa on määräämisvalta yhdessä tai useammassa yhteisössä (tytäryhteisö).

Kaupunginvaltuusto hyväksyy tavoitteet talousarviossa ja -suunnitelmassa koko kaupunkikonsernille.

2.2 SITOVUUS

Käyttötalousosa

Käyttötalousosan määrärahat ja tuloarviot ovat sitovia palveluittain. Kyseessä on bruttositovuus, menot ja tulot ovat molemmat erikseen sitovia. Käyttötalousosa sisältää yhteensä 29 eri palvelualueita.

Nettositovuuden piirissä ovat kuitenkin seuraavat käyttötalousosan palvelualueet:

- Vesihelmi
- Wahren -keskus
- Työllistäminen

- Nuorten työpaja -kustannuspaikka liikunta- ja nuorisopalvelujen palvelualueella käyttösuunnitelmatasolla

Käyttötalousosassa esitetyt palvelujen kriittiset menestystekijät sekä arviointikriteerien mukaiset tavoitetasot sekä taloudelliset tavoitteet ovat sitovia. Käyttötalousosassa esitetyt tunnusluvut eivät ole sitovia tavoitteita.

Investointiosa

Investointiosan määrärahat ja tuloarviot sekä kokonaiskustannusarviot ovat sitovia hankeryhmittäin tai hankkeittain. Sitovat hankeryhmät tai hankkeet on merkitty investointiosaan kirjaimella (s). Mikäli investoinnin hankintamenon ennakoidaan ajoittuvan kahdelle tai useammalle vuodelle, hyväksyy valtuusto investoinnin hankinnan kokonaiskustannusarvion sitovana, jolloin kustannusarvion sisällä tapahtuvat vaihtelut vuositason tasolla ovat sallittuja. Perustelutekstit ovat sitovia.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa sitovia määrärahoja ja tuloarvioita ovat:

- verotulot

- valtionosuudet
- rahoitustuotot ja -kulut yhteensä

Rahoituslaskelmaosa

Rahoituslaskelmaosassa sitovia määrärahoja ja tuloarvioita ovat:

- antolainasaamisten lisäys
- antolainasaamisten vähennys
- lainakannan muutos

Liikelaitokset ja konserniyhteisöt

Konsernitavoitteet ovat sitovia kaupungin liikelaitoksille.

2.3 KÄYTTÖSUUNNITELMAT

Valtuuston hyväksyttyä talousarvion saattaa kaupunginhallitus sen täytäntöönpano-ohjein lautakuntien, tilivelvollisten virkamiesten ja muiden viranomaisten noudatettavaksi.

Kaupunginhallitus, lautakunta tai johtokunta päättää sen jälkeen käyttösuunnitelmasta, jolla tarkistetaan asianomaisen toimielimen talousarvioehdotukseen sisältynyt alustava käyttösuunnitelma valtuuston päätöksiä vastaavaksi sekä päättää omalta osaltaan tehtävien toteuttamisesta ja määrärahojen käytöstä. Käyttösuunnitelmalla toimielimet asettavat valtuuston määrittelemien tavoitteiden kanssa yhdenmukaiset, tarkennetut tavoitteet sekä jakavat määrärahat ja tuloarviot seuraavan tason yksiköille (käyttötalousosa) ja kohteille (investointiosa) osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi.

Kaupunginhallituksen, lautakunnan tai johtokunnan määräämä ja sen alainen viranhaltija päättää seuraavan tason käyttösuunnitelmista sekä päättää omalta osaltaan tehtävien toteuttamisesta ja osamäärärahojen käytöstä asettamalla tarkennetut tavoitteet ja jakamalla osamäärärahat ja -tuloarviot pienempiin ja tarkempiin osiin.

Toimivallan jakoa koskevat määräykset annetaan hallintosäännössä.

2.4 TALOUSARVION TOTEUTUMISEN SEURANTA JA ARVIOINTI

Talousarviossa kaupunginvaltuusto hyväksyy toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet palvelualueittain. Alemman palveluyksikkötason tavoitteet hyväksytään lautakuntien käyttösuunnitelmissa. Valtuusto hyväksyy talousarviossa myös toiminnalliset ja taloudelliset konsernitavoitteet tytäryhtiöille ja liikelaitoksille sekä kuntayhtymille.

Kaupungin talousarvion toteutumisen seurannassa on siirrytty kuukausiraportointiin siten, että kaupunginhallitukselle informoidaan talousarvion toteutumisesta aina kuukauden päätyttyä seuraavan kuukauden aikana tuloslaskelma- ja toimialatasolla. Raportti sisältää myös toteumaennusteen koko vuodelle. Tällä tavoin voidaan reagoida ajoissa mahdollisiin muutostarpeisiin toiminnassa ja talousarviossa.

Ohessa kokonaiskuvaus kaupungin arviointijärjestelmästä. Valtuuston hyväksymä talousarviokirja ja lautakuntien ja esimiesten hyväksymät käyttösuunnitelmat muodostavat luettelon tavoitteista, mittareista ja arviointikriteereistä, joita talousarviovuoden aikana seurataan.

.

FORSSAN KAUPUNGIN ARVIOINTIJÄRJESTELMÄN KUVAUS

ASIAKIRJA	ARVIOIJA	MENETTELY	AIKATAULU
Kaupunkistrategia/ toimialastrategiat	Valtuusto/ lautakunnat	Kaupunkistrategian tarkistus kerran valtuustokaudessa valtuuston seminaari ja päätös Strategian toteutumisen seuranta Toimialojen seminaarityöskentely ja päätös strategian tarkistamisesta kerran valtuustokaudessa; strategian (tulokortti) seuranta Strategian mahdollinen tarkistaminen tarvittaessa aina talousarvion laadinnan yhteydessä	Valtuustoseminaarit keväällä Lautakuntien strategiaseminaarit keväällä Talousarvion laadinta-aikataulun mukaan
Talousarvio- ja suunnitelma/ toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Valtuusto	Osavuositarkastukset - osavuositarkastus 30.4. (suppea) - osavuositarkastus 31.8. (laaja) Osavuositarkastukset sisältävät myös konserniraportoinnin tyttäreiden ja kuntayhtymien toiminnasta ja taloudesta	Kesäkuun ja lokakuun loppuun mennessä
Tilinpäätös/toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Valtuusto/kaupungin- hallitus Valtuusto	Arviointitilaisuus , mukana valtuuston ja hallituksen puheenjohtajisto, tarkastuslautakunnan puheenjohtaja, tilintarkastaja ja kaupunginjohtajan johtoryhmä Tilinpäätöskäsittely, tarkastuslautakunnan puheenjohtaja esittelee arviointikertomuksen	Touko-kesäkuu, ennen valtuuston kokousta Kesäkuun loppuun mennessä
Talousarvio ja –suunnitelma Tilinpäätös/toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Tarkastuslautakunta	Tarkastuslautakunta arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet ja tekee sen arviointisuunnitelmansa mukaisesti tutustumalla kaupunkiorganisaation palvelutoimintaan pyrkien varmistumaan sen taloudellisuudesta, tehokkuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.	Talousarviovuoden aikana ja sitä seuraavan vuoden alkuvuoden aikana talousarviovuoden osalta

<p>Tilinpäätös/toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet Tilinpäätös Talousarvio ja -suunnitelma</p>	<p>Kaupunginhallitus</p>	<p>Lautakuntien edellisen talousarviovuoden toiminnan tuloksellisuuden arviointi. Samoin soveltuvien osin konserniyhteisöjen osalta. Tilinpäätöksen laatiminen - toimintakertomus Osavuosikatsaukset - osavuosikatsaus 30.4. (suppea,) - osavuosikatsaus 31.8. (laaja)</p> <p>Kuukausiraportointi, talousarvion toteutuminen ja ennuste koko vuodeksi tuloslaskelmatasolla</p>	<p>Helmi-/maaliskuu Allekirjoitus maaliskuussa</p> <p>Touko-/kesäkuu Syys-/lokakuu</p> <p>Seuraavan kuukauden toinen hallituksen kokous</p>
<p>Käyttösuunnitelmat/toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet</p>	<p>Lautakunnat/johtokunnat</p>	<p>Lautakunnan oma itsearviointi laaditun strategian(tulokortin) ja käyttösuunnitelmien pohjalta Lautakunnan tilinpäätösosioiden ja toimintakertomuksen hyväksyminen</p> <p>Kuukausiraportointi toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta</p>	<p>Tammi-/helmikuu Maaliskuu</p> <p>Kerran kuukaudessa</p>
<p>Käyttösuunnitelmat/toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet</p>	<p>Esimiehet</p>	<p>Kehityskeskustelut ja työsuorituksen arviointi</p>	<p>Alkuvuoden aikana</p>

3. HENKILÖSTÖMUUTOSTEN YHTEENVETO

Vakanssi	nro	Sijoituspaiikka	Alkaen	lkm	Perustelut
Sairaanhoitaja		Heikanrinne	1.1.2009	5	Viisi (5) hoitajan vakanssia lakkautetaan 1.1.2009. Perustetaan viisi (5) sairaanhoitajan vakanssia tilalle 1.1.2009 alkaen ja siirretään sairaanhoitajan kelpoisuuden omaavat hoitajat ilman hakumenettelyä perustetuille sairaanhoitajan vakansseille suostumuksensa perusteella samasta ajankohdasta lukien. Sairaanhoitajan vakanssit ovat tarpeen monipuolisen henkilöstörakenteen vahvistamiseksi, sekä vaativamman hoidon toteuttamiseksi palvelukeskuksessa. €/hlö/v + 3.000
Hoitaja	54058	Heikanrinne	1.1.2009	-5	
	54066				
	54074				
	54067				
	53042				
Sairaanhoitaja		Kotisairaanhoito	1.1.2009	2	Kaksi (2) hoitajan vakanssia lakkautetaan 1.1.2009. Perustetaan kaksi (2) sairaanhoitajan vakanssia tilalle 1.1.2009 alkaen ja siirretään sairaanhoitajan kelpoisuuden omaavat hoitajat ilman hakumenettelyä perustetuille sairaanhoitajan vakansseille suostumuksensa perusteella samasta ajankohdasta lukien. Sairaanhoitajan vakanssit ovat tarpeen monipuolisen henkilöstörakenteen vahvistamiseksi, sekä vaativamman hoidon toteuttamiseksi. €/hlö/v + 3.000
Hoitaja	53035		1.1.2009	-2	
	53040				
Hoitaja		Kotihoito	1.1.2009	2	Perustetaan kaksi (2) hoitajan vakanssia. Hoitajan vakanssit ovat tarpeen kotihoiton toteuttamiseksi ja avopalvelun kehittämiseksi €/hlö/v + 33.000
Sairaanhoitaja		Tyykihoivi	1.1.2009	2	Kaksi (2) hoitajan vakanssia lakkautetaan 1.1.2009. Perustetaan kaksi (2) sairaanhoitajan vakanssia tilalle 1.1.2009 alkaen ja siirretään sairaanhoitajan kelpoisuuden omaavat hoitajat ilman hakumenettelyä perustettuihin sairaanhoitajan vakanssiin suostumuksensa perusteella samasta ajankohdasta lukien. Sairaanhoitajan vakanssit ovat tarpeen monipuolisen henkilöstörakenteen vahvistamiseksi sekä vaativamman hoidon toteuttamiseksi. €/hlö/v + 3.000
Hoitaja	53041		1.1.2009	-2	
	54077				
Sairaanhoitaja		Rimpikoto	1.1.2009	1	Yksi (1) hoitajan vakanssi lakkautetaan 1.1.2009. Perustetaan yksi (1) sairaanhoitajan vakanssi tilalle 1.1.2009 alkaen ja siirretään sairaanhoitajan kelpoisuuden omaava hoitaja ilman hakumenettelyä perustettuun sairaanhoitajan vakanssiin suostumuksensa perusteella samasta ajankohdasta lukien. Sairaanhoitajan vakanssi on tarpeen monipuolisen henkilöstörakenteen vahvistamiseksi sekä vaativamman hoidon toteuttamiseksi. €/hlö/v + 3.000
Hoitaja	54 080		1.1.2009	-1	
Lastenhoitaja		Vasikkahaka (1)	1.1.2009	3	Kolme (3) perhepäivähoitajan vakanssia lakkautetaan 1.1.2009. Perustetaan kolme (3) lastenhoitajan vakanssia tilalle 1.1.2009 alkaen ja siirretään lastenhoitajan kelpoisuuden omaavat perhepäivähoitajat ilman hakumenettelyä perustettuihin lastenhoitajan vakanssiin suostumuksensa perusteella samasta ajankohdasta lukien. Ko. päiväkoteihin on perustettu uudet päivähoitoryhmät, joihin ei ole vielä perustettu tarvittavia vakansseja. €/hlö/v + 5.000
Perhepäivähoitaja	52 056	Keskusta (2)	1.1.2009	-3	
	52 069				
	52 039				

Vakanssi	nro	Sijointupaikka	Alkaen	lkm	Perustelut
Avotyönohjaaja		Työtoiminta- keskus Aktiivi	1.1.2009	1	Avoinna oleva tuntipalkkainen vaihetyöntekijän vakanssi 56021 lakkautetaan. Perustetaan avotyönohjaajan vakanssi tilalle.
Vaihetyöntekijä	56 021		1.1.2009	-1	Avotyönohjaajan vakanssiin siirretään ilman hakumenettelyä tehtävään kelpoisuuden omaava kaupungin vakituinen työntekijä vakanssilta 50 050 suostumuksensa perusteella. €/hlö/v + 2.000
Työvalmentaja		Työtoiminta- keskus Aktiivi	1.1.2009	1	Perustetaan työvalmentajan vakanssi. Työtoiminnan palveluissa eräs keskeisimmistä kehittämisen tarpeista liittyy palvelupolkujen optimaaliseen toimintaan. Erityisesti palveluketjun loppupää eli siirtyminen Aktiivista eteenpäin avoimille työmarkkinoille ei toimi. Työvalmentajan työ kohdistuu siirtymävaiheeseen eli asiakkaiden ja työntekijöiden ohjaamiseen eteenpäin työsuhteeseen, tuettuun työhön tai avotyötoimintaan avoimille työmarkkinoille. Tämän ongelmakohtaan korjaaminen vahvistaa Aktiivin palveluiden vaikuttavuutta kokonaisuudessaan. €/hlö/v + 31.000
Päivähoidon osastopäällikkö	10 064	Päivähoito	1.1.2009	-1	Valtuusto on perustanut varhaiskasvatuspäällikön viran 26.5.2008 kokouksessaan 1.9.2008 alkaen. Samalla valtuusto on päättänyt, että päivähoidon osastopäällikön virka lakkautetaan 1.1.2009 €/hlö/v + 9.000
Sosiaaliohjaaja	50 070	Heikanrinne	1.1.2009	-1	Valtuusto on perustanut kotiuttamishoitajan viran 26.5.2008 kokouksessaan 1.1.2009 alkaen. Samalla valtuusto on päättänyt, että sosiaaliohjaajan virka 50 070 lakkautetaan 1.1.2009 €/hlö/v +/- 0
Varastotyöntekijä	56 011	Työtoiminta- keskus Aktiivi	1.1.2009	-1	Tyhjänä oleva tuntipalkkainen työllistymistyötä tekevän varastotyöntekijän vakanssi 56 011 lakkautetaan. Työntekijä on siirtynyt eläkkeelle 30.9.2008. €/hlö/v -20.000
Kiinteistöhoitaja	72 015	Tilapalvelu	1.1.2009	-1	Tyhjänä oleva kiinteistöhoitajan vakanssi 72015 lakkautetaan. €/hlö/v -32.000
Varastotyöntekijä	71 016	Katulaitos	1.1.2009	-1	Tyhjänä oleva varastotyöntekijän vakanssi 71016 lakkautetaan. €/hlö/v -32.000
Rakennusmies (RM)				1	Tyhjänä oleva kirvesmiehen tuntipalkkainen vakanssi 71044 lakkautetaan. Perustetaan tilalle rakennusmiehen (RM)
Kirvesmies	71 044	Tilapalvelu	1.1.2009	-1	tuntipalkkainen vakanssi ja myönnetään lupa täyttää vakanssi ilman hakumenettelyä. Tilapalveluun muodostetaan kahden hengen ryhmä, johon kuuluu Rakennusammattimies (RAM) sekä Rakennusmies (RM). Rakennusmiehen tehtäviä pitkään määräaikaisena työntekijänä hoitanut työntekijä siirretään ilman hakumenettelyä perustettavaan rakennusmiehen tehtävään suostumuksensa perusteella. €/hlö/v +/- 0
Rakennus- ammattimies (RAM)- Puuseppä	71 025	Tilapalvelu	1.1.2009		Muutetaan vakanssin 71025 puuseppän nimeke rakennusammattimiehen nimikkeeksi. €/hlö/v +/- 0
Kirvesmies	71 003	Tilapalvelu	1.1.2009	-1	Tyhjänä oleva kirvesmiehen tuntipalkkainen vakanssi lakkautetaan. €/hlö/v -32.000

Vakanssi	nro	Sijointupaikka	Alkaen	Ikm	Perustelut
Kansliasihteeri	20 005	Kaupungin-kanslia	1.1.2009	-1	Vapautuva kansliasihteerin vakanssi lakkautetaan. Viranhaltijalle on myönnetty eläke 1.12.2008 alkaen. €/hlö/v -32.000
Työpajaohjaaja		Nuorisotoimi, työpaja	1.1.2009	1	Työpajatoimintojen kehittäminen mm. oppisopimuskouluksen aloittaminen. Tähän mennessä ei työpajatoiminnoissa ole yhtään vakituista vakanssia. Koordinointi, myöskin nuorisotoimen tehtäviä huomattavasti. Tehtävää on hoidettu määräaikaisena. €/hlö/v +1.000
Hallivalvoja		Vesihelmi	1.1.2009	1	Hallivalvojan tehtävät Vesihelmessä. Tehtävää on hoidettu määräaikaisten työntekijöiden toimesta. €/hlö/v +/- 0.
Kiertävä erityislastentarhanopettaja		Matkun koulu	1.8.2009	1	Lakkautetaan tuntiopettajan vakanssi 40 205 ja perustetaan kiertävä erityislastentarhanopettajan toimi ja siirretään siihen suostumuksensa perusteella ilman hakumenettelyä vakanssin 40 025 nykyinen hoitaja.
Tuntiopettaja (esiopetus)	40 205			-1	€/hlö/v +/- 0
Mikrotukihenkilö-Järjestelmä-asiantuntija	20 079	Sivistysvirasto	1.1.2009		Muutetaan vakanssin 20 079 nimike mikrotukihenkilöstä järjestelmäasiantuntijaksi. Tehtävän haltija vastaa koko toimialan atk- verkon ylläpidosta. €/hlö/v +/- 0
Lukion iltalinjan lehtori	40 157	Lukion iltalinja	1.1.2009	-1	Avoimna oleva lehtorin vakanssi 40 157 lakkautetaan. Viranhaltija on siirretty suostumuksensa perusteella perusopetuksen lehtorin virkaan 40 093. €/hlö/v +/- 0
Yleinen edunvalvoja	20 074	Kaupungin-kanslia	1.8.2009	-1	Edunvalvontatehtävät siirtyvät valtion hoidettavaksi. Vakinainen henkilöstö siirtyy valtion palvelukseen ilmoitusmenettelyllä. Siirto valtiolle tapahtuu kustannusneutraalisti valtionosuuksia vähentämällä. €/hlö/v +/- 0
Hallimestari		Liikuntapalvelut	1.1.2009	1	Liikuntapaikkatyöntekijän tuntipalkkainen vakanssi (71 078) lakkautetaan työntekijän eläkkelle jäännin jälkeen ja samalla perustetaan kuukausipalkkainen hallimestarin vakanssi.
Liikuntapaikka-työntekijä	71 078		1.1.2009	-1	Hallimestari työskentelee liikunta- ja nuorisopalvelupäällikön alaisuudessa (kuten kenttämestari ja liikuntas sihteeri). Forssan kaupunki on tehnyt "jätti-investoinnit" jäähalleihin ja sen sosiaalitoimoihin. Hallit tarvitsevat vahvan isännän, joka vastaa hallien käytännön toiminnasta, jäävuorojen käytöstä, hallien siivouksesta ja kunnosta, järjestyksenpidosta sekä toimintojen kehittämisestä. Hallien myynti ja markkinointi, ulkoiset suhteet, ovat liikunta- ja nuorisopalvelupäällikön tehtäviä. €/hlö/v +4.000
			Netto	-4	

5. KÄYTTÖTALOUSOSA

KÄYTTÖTALOUSOSAN LASKENTAPERUSTEET

Henkilöstökulut

Sopimuskorotusten vaikutukseksi vuodelle 2009 on laskettu noin 3,3 %. Vuosien 2009 - 2011 osalta henkilöstökuluja, samoin kuin muitakin kuluja, on käsitelty vuoden 2009 rahanarvossa.

Forssan kaupungin sosiaalivakuutusmaksut vuosina 2008-2011.

%-yksikköä	2008	2009	2010	2011
Kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut	4,10	3,90	3,90	3,90
Työttömyysvakuutusmaksut	2,85	2,70	2,70	2,70
Tapaturmavakuutusmaksut	0,40	0,40	0,40	0,40
Muut vakuutusmaksut	0,05	0,05	0,05	0,05
Eläkemaksu		15,70	15,70	15,70
KuEL yhteensä	16,00			
Eläkemenoperusteiset ja varhemaksut budjetoitu euro- määräisinä palveluyksiköille aiheuttamisperiaatteen mukaisesti v. 2007 lukien		21,88	21,88	21,88
Opettajien eläkemaksu	23,09			

Palvelujen ostot

Asiakaspalveluiden ostot ovat pääosin terveys- ja sosiaalipalveluiden ostoa kuntayhtymiltä ja yksityisiltä palveluntuottajilta sekä pelastustoimen ostamista Kanta-Hämeen aluepelastuslaitokselta. Myös ostot liikelaitoksilta kuuluvat osittain palvelujen ostoihin. Uusina ostoina ovat toimistopalvelut keskushallinnon toimistopalveluyksiköltä.

Sisäiset erät

Käyttötaloulososan palvelukohtaisiin määrärahoihin ja tuloarvioihin sisältyvät myös sisäisen laskituksen erät. Sisäisiä tuottoja perivät seuraavat yksiköt: atk-keskus, puhelinvaihte, painatuskeskus, posti- ja lähettipalvelu, tilapalvelu ja toimistopalveluyksikkö. Sisäisiä vuokria on korotettu noin 5 %. Sisäisten vuokrien laskentaperusteisiin on sisällytetty myös pääoman korot ja tontin vuokrat.

6. TULOSLASKELMAOSA JA RAHOITUSLASKELMA

Tuloslaskelmaosa ja rahoitusosa eivät sisällä kaupungin liikelaitosten tietoja.

6.1 VEROTULOT

Vuoden 2009 verotuloiksi on arvioitu seuraavaa:

- tulovero	46.900.000 euroa
- osuus yhteisöveron tuotosta	4.000.000 euroa
- kiinteistövero	2.600.000 euroa
Yhteensä	53.500.000 euroa

Tulovero:

Kaupungin tuloveroprosenttia on tarkistettu vuodesta 2008 lähtien 0,75 %-yksiköllä.

Vuosi	Tilitetyt verot, euroa	Tuloveroprosentti	Muutos %
TP 2007	43.186.000	18,75	6,3
Ennuste 2008	46.200.000	19,50	7,0
TA 2009	46.900.000	19,50	1,5
TS 2010	47.500.000	19,50	1,3
TS 2011	48.100.000	19,50	1,3

Osuus yhteisöveron tuottoon:

Yksittäisten kuntien jako-osuudet yhteisöveron tuottoon määräytyvät kunkin kunnan yritystoimintaerän ja metsäerän summan suhteellisena osuutena kaikkien kuntien vastaavien lukujen summasta. Yritystoimintaerä muodostetaan yhteisöille maksuunpantujen verojen perusteella. Jos yhteisöllä on toimipaikka vain yhdessä kunnassa, yhteisön vero ohjataan tälle kunnalle. Jos yhteisöllä on toimipaikkoja useassa kunnassa, yhteisölle maksuunpantu vero jaetaan yhteisön toimipaikkakuntien kesken toimipaikkojen kunnittaisten henkilöstömäärien suhteessa. Verovuodesta 2002 alkaen kuntakohtaiset jako-osuudet määritellään etukäteen lopullisena ja ne lasketaan kahden viimeisen valmistuneen verotuksen mukaisten jako-osuuksien keskiarvona.

Yhteisöveron tuoton ennakoidaan putoavan – 15 % vuonna 2009.

Kiinteistövero:

Kiinteistöverot on laskettu seuraavien veroprosenttien mukaan: yleinen kiinteistöveroprosentti 0,70, vakituisten asuinrakennusten veroprosentti 0,30, muiden rakennusten kuin vakituisten asuinrakennusten veroprosentti 0,80 ja voimalaitosten veroprosentti 2,50. Kiinteistöveron tuotossa ei odoteta oleellisia muutoksia suunnittelukauden aikana.

Verotulot 2007 – 2009:

(1000 euroa)	TP 2007	EN 2008	TA 2009
Tulovero	43.186	46.200	46.900
Osuus yhteisöveron tuotosta	4.183	4.700	4.000
Kiinteistövero	2.335	2.500	2.600
Yhteensä	49.704	53.400	53.500
- Muutos abs.	3.461	3.696	100
- Muutos %	7,5	7,4	0,2

6.2 VALTIONOSUUDET

Käyttötalouden valtionosuudet vuodelle 2009 on arvioitu seuraavasti:

- Yleinen valtionosuus 748.000 euroa
- Sosiaali- ja terveydenhuolto 25.314.000 euroa
- Opetus- ja kulttuuritoiminta 2.138.000 euroa

Yhteensä 28.200.000 euroa

Suunnitelmakaudella valtionosuudet on arvioitu vuoden 2009 rahanarvossa. Vuoden 2009 valtionosuudet kasvavat edellisvuodesta noin 2,5 miljoonaa euroa. Valtionosuudet on arvioitu käytössä olleiden tietojen pohjalta mm. Kuntaliiton ennakkolaskelmista. Lisäksi Forssan ammatillinen aikuiskoulutusliikelaitos saa valtionosuuksia arvion mukaan 1,9 miljoonaa euroa.

6.3 KORKOTUOTOT JA MUUT RAHOITUSTUOTOT

Vuoden 2009 korkotuotot on arvioitu seuraavasti:

- korkotuotot maksuliikennetileiltä 30.000 euroa
- korkotuotot jälkirahoitteisista valtionosuuksista 33.600 euroa
- korkotuotot L-H:een amm. koulutuksen ky:ltä 54.300 euroa
- korkotuotot muilta 10.000 euroa

Vuoden 2009 rahoitustuotot on arvioitu seuraavasti:

- liikelaitosten peruspääoman tuotto 1.400.000 euroa
- verotilitysten korot ja korotukset 500 euroa
- viivästyskorot 10.000 euroa
- peruspääoman korot 41.300 euroa
- osingot 21.400 euroa

6.4 KORKOKULUT JA MUUT RAHOITUSKULUT

Vuoden 2009 korkokulut on arvioitu seuraavasti:

- korkokulut ottolainoista 1.400.000 euroa

Vuoden 2009 rahoituskulut on arvioitu seuraavasti:

- verotilitysten korot ja korotukset 500 euroa
- viivästyskorot 500 euroa
- muut rahoituskulut 500 euroa

Korkokulut nousevat suunnittelukauden aikana lainakannan kasvun seurauksena.

6.5 POISTOT JA ARVONALENTUMISET

Talousarviovuoden ja suunnitelmavuosien käyttöomaisuuden poistoennusteet on laskettu valtuuston vahvistaman poistosuunnitelman mukaisesti.

6.6 POISTOERON JA VARAUSTEN MUUTOKSET

Kehräämön ja Pihakoivun päiväkodin osalta vuosina 2008 - 2010 on poistoeron vähennyksenä vuoden poistojen määrä, 70.455 euroa.

6.7 TULORAHOITUKSEN KORJAUSERÄT

Rahoituslaskelman tulorahoitusta on oikaistu pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitoilla (maan myyntivoitot vuosina 2009 – 2011, 300.000 euroa/vuosi) ja Nummen kaatopaikan kunnostamiseen tehdyn pakollisen varauksen käyttöä koskevalla määrällä (v. 2009 2.850.000 euroa). Rahoituslaskelmassa on vastaavasti lisätty pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuloihin myös näiden myyntivoitot.

6.8 LAINAKANNAN MUUTOKSET

Vuonna 2009 nostetaan uutta pitkäaikaista lainaa 6,1 miljoonaa euroa ja lyhennetään 3,1 miljoonaa euroa. Lainakanta on vuoden 2009 lopussa 34,2 miljoonaa euroa eli 1.899 euroa/asukas. Suunnittelukauden aikana lainamäärän ennustetaan jonkin verran laskevan vuodesta 2010 lähtien.

Lainakanta 2007-2011

(1000 euroa)	TP 2007	TA 2008	TA 2009	TS 2010	TS 2011
Lainakanta 31.12.	27.663	30.462	34.162	33.562	32.062
- euroa/asukas	1.551	1.697	1.899	1.865	1.780
Korot	1.172	1.250	1.400	1.500	1.500
Lyhennykset	4.124	3.500	3.100	3.500	3.400
Lainanhoitokulut, yhteensä	5.296	4.750	4.500	5.000	4.900
Lainanhoitokate	0,5	1,1	1,1	1,1	1,2

Lainanhoitokate: (vuosikate+korkokulut)/(korkokulut+lainanlyhennykset)

Korot 2007 on ennuste.

Kaupungin lainanhoitokate on vuoden 2008 talousarviossa noussut 1:teen, mitä voidaan pitää vähimmäistavoitteena. Vuosikatteen parantuessa myös lainanhoitokyky paranee. Lainanhoitokustannukset on laskettu uusien lainojen osalta 10 vuoden laina-ajalla tasalyhennyksin 5 % korolla.

6.9 MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET

Saamisten muutos

Saamisten lisäys (-)/väh (+)	2009	2010	2011
Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen ky.	221.423	0	0
Heikan koulu, jälkirahoitteinen valtionosuus	160.036	160.030	160.030
Kirjastoauto, jälkirahoitteinen valtionosuus	13.571	13.570	13.570
Forssan vesihuoltoliikelaitos	-3.000.000	300.000	300.000
Yhteensä	-2.604.970	473.600	473.600

6.10 TULOS- JA RAHOITUSLASKELMA, MUKANA LIIKELAITOKSET

Kaupungin kokonaistalouden kuvaamiseksi on seuraavalla sivulla esitettyyn tulos- ja rahoituslaskelmaan sisällytetty myös kaupungin liikelaitokset: Forssan ammatillinen aikuiskoulutusliikelaitos, Forssan vesihuoltoliikelaitos ja Forssan

ateria- ja puhtauspalveluliikelaitos.

Tuloslaskelma osoittaa, kuinka tulo-rahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja rahoitusmenoihin sekä omaisuuden kulumisen edellyttämiin suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelman välituloksena esitettävä toimintakate ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. Vuosikate on kunnan kokonaisrahoitustulosta kuvaava välitulos. Vuosikate ilmoittaa riittääkö tulo-rahoitus kattamaan pitkävaikutteisista tuotannon-tekijöistä aiheutuneet kulut eli poistot sekä arvonalentumiset.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan varauksia tai vapaata omaa pääomaa. Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään tuloksen käsittelyerät eli vapaaehtoisten varausten ja rahastojen muutokset.

Rahoituslaskelmassa osoitetaan toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat. Rahoituksen rahavirralla osoitetaan, miten alijäämäinen toiminnan ja investointien rahavirta on rahoituksellisesti katettu tai miten ylijäämä on käytetty rahoitusaseman muuttamiseen.